

زحافات آن. در هیچ یک از منابع از این اثر نامی نرفته و تنها نسخه دست‌نویس آن به شماره ۳۷ در کتابخانه سلیمیه قبرس نگهداری می‌شود. این اثر در ۶۶۸ ق/ ۱۲۷۰ م نوشته شده است؛ قصیده فی النجوم؛ القصیده النبویه که ده بیت از آن در المنهل الصافی والمستوفی بعد الوافی ابن تغری بردی (- ۸۷۴ ق) و الجواهر المضية فی طبقات الحنفیه محیی الدین عبدالقادر قرشی (- ۷۷۵ ق) آمده و این چنین به روزگار ما رسیده است؛ نظم مختصر القدوزی که نظم مختصر القدوزی نوشته قدوری است.

منابع: الاعلام، زرکلی، ۹۹/۷؛ ایضاح المکتون، ۲۳۲/۲؛ الدرر الکامنه، ۱۱/۶-۱۲؛ عشائلی مؤلفری، ۳۰۳/۱-۳۰۴؛ کشف الظنون، ۱۳۴۵/۲؛ معجم المؤلفین، ۳۰/۱۲؛ هدیه العارفین، ۲/۱۴۲-۱۴۳

Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, 3/142; Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi, 12/82-83.

محمدی

فخر خلخالی (faxr-e-xalxā.li) مولانا، سده دهم هجری، شاعر ایرانی. اصلش از خلخال است. وی برای سنت یکی از پسران مفتی آتاتولی، علی چلبی، و پس از مدتی در مرگ پسر دیگر او، فاضل چلبی، که بسیار زیبا بود، اشعاری سروده است. از اشعار او است: «خواهم از عشق بتی شیفته و زار شوی - تا ز حال من دیوانه خیردار شوی / تا کی ای غنچه بشکفته به رغم من زار - همچو گل خنده زنان همتفس خار شوی.»

منابع: زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۱۷۷-۱۷۸؛ شعر و ادب فارسی در کشورهای همسایه، ۱۴۶؛ مجالس النفاثی، ۳۹؛ نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۲۷۸-۲۷۹.

گلشیری

فخری، حسین فخرالدین دده فرزند حسن نظیف دده ← حسین فخرالدین دده

فخری، فخرالدین یعقوب بن محمد ← نظامی در آتاتولی و بالکان

فخری افندی (faxr.ri.a.fan.di)، فخرالدین فرزند محمد، تاشکند در قونیه ۱۸۷۹ - قونیه ۱۹۵۰ م، عالم و مدرس عثمانی. در کودکی

Catalogue des manuscrits Persans de la bibliothèque nationale, 3/355 ; Catalogue of the Persian manuscripts in the British museum, 2/665.

دانشنامه

فخرالدین دده، حسین فرزند حسن نظیف دده ← حسین فخرالدین دده

فخرالدین دورکی، محمد فرزند مصطفی ← فخرالدین دیورکی

فخرالدین دیورکی (fax.rod.din.div.re.ki)/فخرالدین محمد

دیورکی، فرزند مصطفی، دیورکی در سیواس ۶۳۱ - قاهره ۷۳۱ ق/ ۱۲۳۳ - ۱۳۱۳ م، شاعر، زبان‌دان و فقیه عثمانی. گویا خانواده‌اش از طایفه سلغور از اغوزها بودند. درباره زندگی او تنها همین قدر می‌دانیم که در تشکیلات محاسبات غزه (در فلسطین) کار می‌کرده و در مدرسه حسامیه قاهره مدرس فقه حنفی بوده است (۱۲۸۱ م). از شاگردان وی می‌توان ابوحنیان اندلسی، مفسر و نحوی، را نام برد؛ چنان‌که ابوحنیان در کتاب الادراک للسان الاتراک از او با عبارت تجلیلی «استادمان فخرالدین» یاد کرده و گفته که از وی بسیار بهره برده است. فخرالدین در واپسین سال‌های زندگی‌اش بینایی‌اش را از دست داد. در منابع آمده است که وی قرآن را خوش می‌خواند. فخرالدین پسری با نام حسام‌الدین حسن دیورکی، معروف به حسام، داشت که او نیز در شمار عالمان بود. بسیاری از آثار دیورکی به نظم است، اما از آن شمار تنها سه اثر از دستبرد ایام در امان مانده است. دیورکی به سه زبان فارسی، عربی و ترکی شعر می‌سرود. از آثارش: امهات الکلمتین/قصیده فی قواعد لسان ترک/ قواعد لسان ترک در دستور زبان ترکی که گویا به عربی است؛ عراقس النفایس به فارسی؛ الاغراب فی الاغراب در نحو که نسخه‌ای از آن در کتابخانه ظاهره نگه‌داری می‌شود؛ عقداللیان که قصیده‌ای به عربی در صدوسی و دو بیت است؛ قصیده فی العربیه/قصیده فی النحو که در تألیف آن از الکفایه ابن‌حاجب بسیار بهره برده و کمال‌الدین ادقوی (- ۷۴۸/۷۴۹ ق) در البدر السافر فی احکام المسافر از آن یاد کرده است؛ شرح القصیده المتضمنه لعلم العروض درباره شانزده بحر عروضی و

Vefatının 45. yılında

FAHİRİ KULU EFENDİ

Mustafa M. TIGLIOĞLU

Konya'da yetişmiş ilim ve maneviyat büyüklerinden Fahri Efendi, Konya'da hatırası hâlâ canlı olan manevî dinamiklerden birisidir. Hizmetleri Konyalı'lar tarafından unutulmamış olan Fahri Efendi, Konya'da ve Orta Anadolu'da ilim, irfan ve tasavvuf birikiminin oluşmasında temel teşkil etmiş gönül erlerinden...

M. 1873 (1290 rumi) yılında Konya'nın Taşkent ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası, devrinin ulemasından Mehmet Efendi, Annesi Ayşe Hanım'dır. Ayşe Hanım ile Mehmet Efendi'nin izdivacının hikayesini Fahri Efendi'nin torunu Hafız Ahmet Kulu'dan nakledelim:

"Mehmed Efendi dedemiz İstanbul'da ulum-u şer'iyye tahsilini bitirdikten sonra memleketine döner. İlim hizmetlerine başlar. Vaazlar verir. Bu vaazları dinleyen Ayşe Hanım'ın babası camii çıkışında cemaatin huzurunda. "Çakır Ayşem'i Mehmed Efendi'ye verdim. Vallahi de verdim, billahi de verdim" diyerek kızı Ayşe'yi kendi eliyle ona nikahlar.

Bu Mehmed Efendi, vaktiyle Şer'iyye ve Evkaf Vekilliği de yapmış bulunan Hülasat-ül Beyan Tefsiri'nin müellifi Hadimli Mehmed Vehbi Efendi'yi de okutmuştur.

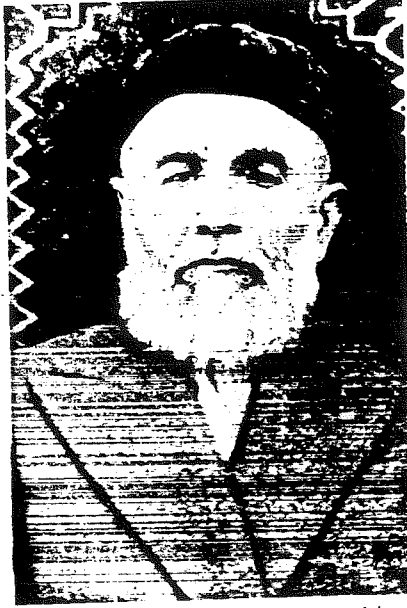
Fahri Efendi yaşına basmadan annesi Ayşe Hanımı, iki-üç yaşında babası Mehmed Efendi'yi kaybeder. Öksüz ve yetim kalan bu yavruyu ninesi himayesine alır. Fahri Efendi'yi yokluklarla ve zorluklarla büyüten ninesi, ağı hayır dualı asil bir Anadolu kadınıdır. O yıllar sıkıntı, kıtlık ve mahrumiyet yıllarıdır. Ninesine bir ayakkabı alınır veya hediye gelir. Ayakkabı dardır. Torunu küçük Fahri, "Dur nene, ben bolaltırım" diyerek ayakkabıyı alır ve önlerini keserek ayakkabıyı genişletir. Yirmi yılda bir eline geçen ayakkabının vahim manzarası karşısında bu hayırhah ninenin bedduasına bakar:

"Naha yavrum hocalar ol! Naha alimler ol! Naha bir dünyanın efendisi ol!"

Belki de bu duaların tesiriyle içini büyük bir tahsil arzusu kaplayan Fahri Efendi, iptidaiye tahsilinden sonra makarr-ı ulema Konya'nın yolunu tutar. Aladağlı Hoca namıyla maruf hoca efendinin medresesine girer.

Hocası ile Alaeddin Caddesi'nde giderken Konya'nın medar-ı iftiharını zâhir ve bâtin âlimi Muhammed Bahaüddin Efendi ile karşılaşılır. Bu karşılaşma Fahri Efendi'nin hayatında dönüm noktası oluşturur.

Fahri Efendi'deki istidat ve kabiliyeti keşfeden M. Ba-

haüddin Efendi Aladağlı Hoca'dan, "Bu çocuğu bana ver" diyerek onu ister. Medreseye dönen Aladağlı Hoca, talebesi Fahri'yi karşısına alır ve der ki:

"Evlâdım, ben seni vermek istemem. Ama büyük Şeyh Efendi seni istedi. Kalan (bu durumda) vermek olmaz."

Bundan sonra Muhammed Bahaüddin Efendi'nin medresesine yerleşen Fahri Efendi zâhirî ve bâtinî ilimleri hocasının tedris ve talimiyle elde eder. M. Bahaüddin Efendi ve oğullarının, Fahri Efendi'nin hayatında büyük yeri ve önemi vardır. Sadece Fahri Efendi üzerinde değil, birçok ulema ve halk üzerinde de büyük hizmeti ve tesirleri vardır. Fahri Efendi'yi anlamak

için onu maddeten ve manen yetiştiren hocasını tanımak lazımdır.

MUHAMMED BHAÜDDİN EFENDİ (K.S) KİMDİR?

Muhammed Bahaüddin Efendi, Mevlânâ Halid-i Bağdadi (k.s) Hazretleri'nin, yetiştirip dünyanın dört bir yanına irşad hizmeti vermeleri için gönderdiği halifelerinden Şeyh Memiş Efendi ismiyle maruf Muhammed Kudsi Efendi'nin oğludur. Memiş Efendi Mevlânâ Halid Hazretleri'nden aldığı vazifeyi hakkıyla yerine getirmiş ve o da birçok halife yetiştirerek, Anadolu'nun ve özellikle Orta Anadolu'nun muhtelif bölgelerine göndermiştir.

Vefatından sonra oğlu Muhammed Bahaüddin Efendi'yi vazifeli kılmıştır. 1867 yılında Konya'ya yerleşmiş ve Nakşî Halidî kolu üzerine irşad hizmetlerinde bulunmuştur. Zâhiri ve bâtinî ilim ve irfan hizmetlerini beraber götürmüştür. Konya'da Paşa Dairesi adıyla anılan Bekir Sami Paşa Medresesi'nin müderrisi idi. Bu medrese, kendisi de bir nakşi olan Konya valisi Bekir Sami Paşa tarafından 1849 (1266) yılında yaptırılıp, Nakşîler'in hizmetine sunulmuştur.

Muhammed Bahaüddin Hazretleri, Kütüb-ü Sitte hafızı idi. Pekçok halife, mürid ve talebe yetiştirmiştir. Konya'da "Büyük Şeyh" diye anılırdı ve zâhir uleması tarafından da sayılırdı.